

Burgemeesters en wethouders van alle gemeenten
cc hoofden burgerzaken van alle gemeenten
cc de NvvB, de VNG en de Kiesraad
cc griffies Provinciale Staten

DGBK/OBD
Programma Inrichting
Verkiezingsproces

Lange Vijverberg 11
2513 AC Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.bprbzk.nl

Contactpersoon
verkiezingsproces

T 070-3613110
verkiezingsproces@bprbzk.nl

circulaire

Datum
21 december 2010

Kenmerk
BPR2010/U57414

Onderwerp	Circulaire Provinciale Statenverkiezingen
Doelstelling	Informeren en instrueren
Juridische grondslag	Kieswet
Ingangsdatum	1 januari 2011
Geldig tot	n.v.t.

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Wetswijzigingen
  - Caribisch Nederland
  - Eerste Kamerverkiezing
3. Instructie stembureauleden
4. Afleggen ondersteuningsverklaringen
5. Verzenden stempassen
6. Aanpassingen in proces-verbaal
7. Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)
8. Voorlichtingscampagne verkiezing leden Provinciale Staten
  - Rijksvoorlichtingscampagne
  - Voorlichting door gemeenten
9. Informatiepunt verkiezingen
10. Evaluatie

1. Inleiding

Datum
21 december 2010

Kenmerk
BPR2010/U57414

Op woensdag 2 maart 2011 vinden er Provinciale Statenverkiezingen plaats. Met deze circulaire wil ik enkele punten onder uw aandacht brengen die voor deze verkiezing van belang zijn, zoals de instructie van stembureauleden, het afleggen van ondersteuningsverklaringen, het verzenden van stempassen, enkele aanpassingen in het proces-verbaal en de voorlichtingscampagne. De circulaire geeft tevens een korte toelichting op enkele wijzigingen van de Kieswet die onlangs van kracht zijn geworden.

2. Wijziging Kieswet

Beide hieronder genoemde wijzigingen in de Kieswet hebben ook geleid tot aanpassingen in het Kiesbesluit en de modellenregeling. Deze wijzigingen hebben evenwel geen betrekking op de Provinciale Statenverkiezingen.

➤ Caribisch Nederland

Op 10 oktober 2010 zijn Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden) als openbare lichamen onderdeel geworden van Nederland. Voor hen geldt vanaf dit moment ook de Kieswet. Vanwege de afstand tot Nederland en het tijdsverschil zijn er evenwel een aantal afwijkende bepalingen in de Kieswet opgenomen die alleen voor hen gelden. Al deze bepalingen zijn opgenomen in een nieuw hoofdstuk Ya. Ook is er een nieuwe kieskring geïntroduceerd (kieskring 20 met als hoofdstembureau Bonaire). Indien geen sprake is van afwijkende bepalingen gelden de reguliere bepalingen in de Kieswet. Op 2 maart 2011 vinden tegelijkertijd met de verkiezing van de Provinciale Staten in Caribisch Nederland de verkiezingen van de eilandsraden plaats.

➤ Verkiezing leden Eerste Kamer

Per 1 januari 2011 treden er een aantal nieuwe bepalingen in werking over de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer. Zo wordt voor de Eerste Kamerverkiezingen de kiesdrempel verhoogd tot 100% (was 50%) en is het voor partijen niet langer mogelijk om lijstcombinaties aan te gaan. Verder is in het wetsvoorstel geregeld dat partijen hun kandidatenlijsten centraal indienen bij de Kiesraad en dat de verkiezing op een vast tijdstip plaatsvindt.

3. Instructie stembureauleden

De stemming en de stemopneming in Nederland dient op een uniforme wijze te worden uitgevoerd. De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OSVE) heeft daar, na de missie bij de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer, nogmaals op gewezen¹. De instructie van de stembureauleden is de basis voor die uniformiteit. Daarom moet voor het instrueren van de stembureauleden gebruik worden gemaakt van het instructiemateriaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Hierin wordt

¹ Rapport te raadplegen op <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-86134.html>

ondermeer uitgelegd hoe de wet- en regelgeving in de praktijk moet worden toegepast.

Gebruikt u nog ander instructiemateriaal dan mag dat aanvullende materiaal geen strijdigheden bevatten met het materiaal dat u van het ministerie van BZK ontvangt. Dit geldt uitdrukkelijk ook voor de instructie met betrekking tot de stemopneming door het stembureau. De waarnemersmissie van de OVSE heeft in haar rapport over de Tweede Kamerverkiezing geconcludeerd dat de stemopneming in de stemlokalen die de missie heeft bezocht ongeorganiseerd verliep en dat de wettelijk voorgeschreven procedure niet werd gevolgd. De OVSE merkt op dat dit tot gevolg had dat de stemopneming onnodig tijdrovend was en spreekt het vermoeden uit dat verschillen bij het tellen waarschijnlijk voor een belangrijk deel te wijten zijn aan de (mate van) training van stembureauleden op dit punt. Bij de benoeming van de stembureauleden moet er uitdrukkelijk op worden gewezen dat zij de gegeven instructies dienen op te volgen.

Datum

21 december 2010

Kenmerk

BPR2010/U57414

Het is van belang dat u evalueert hoe de leden van de stembureaus hun taak hebben uitgevoerd. Bij een beslissing over een nieuwe benoeming voor een volgende verkiezing dienen de uitkomsten van de evaluatie te worden betrokken.

U krijgt voor de komende verkiezing van Provinciale Staten 1 nieuwe cd-rom. Er worden geen cd-roms verspreid voor elk individueel lid van een stembureau. De digitale stembureau-instructie kan door stembureauleden worden gevolgd op www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit. Daarnaast is de stembureau-instructie te vinden op de Kennisloods van de NVVB. Op de Kennisloods is ook een volledige pdf aan van alle schermen van de stembureau-instructie beschikbaar zodat u deze desgewenst op papier kan verstrekken aan stembureauleden die niet over internet beschikken. Op de Kennisloods van de NVVB treft u tevens een powerpoint presentatie aan die u in aanvulling op de digitale instructie kunt gebruiken bij klassikale instructies van uw stembureauleden.

4. Afleggen ondersteuningsverklaringen

In de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing is gebleken dat niet in alle gemeenten het verstrekken van ondersteuningsverklaringen vlekkeloos is verlopen. Ik wijs u er daarom nog eens op dat in het kader van de Provinciale Statenverkiezingen in alle gemeenten zich mogelijk kiezers zullen melden die een ondersteuningsverklaring wensen af te geven.

Politieke partijen die niet eerder in de Provinciale Staten zitting hadden of lijsten zonder geregistreerde naam moeten bij de kandidaatstelling voor de komende Provinciale Statenverkiezingen naast de kandidatenlijst 30 verklaringen van kiezers die de lijst ondersteunen inleveren. Het model ondersteuningsverklaringen (modellenregeling Kieswet model H 4) dient

beschikbaar te zijn voor kiezers en partijen van 28 december 2010 tot 21 januari 2011. U kunt partijen er ook op wijzen dat zij de ondersteuningsverklaring H4 kunnen downloaden vanuit de aan hen verstrekte versie van OSV. De kandidatenlijst die de kiezers ondersteunen moet dezelfde zijn als de kandidatenlijst die uiteindelijk wordt ingediend.

Kiezers moeten de gelegenheid hebben deze verklaringen af te geven vanaf 11 januari tot en met 18 januari 2011 en tevens (in het kader van het herstel van eventuele verzuimen) van 19 januari tot en met 21 januari 2011 tot 15.00 uur. Alleen personen die in uw gemeente voor de verkiezing van Provinciale Staten als kiesgerechtigde zijn geregistreerd kunnen in uw gemeente de verklaring afleggen. Nadat de verklaring door of namens u is ondertekend en van een stempel is voorzien, geeft u deze mee aan de kiezer. Deze is er zelf verantwoordelijk voor dat de verklaring bij degene, die uiteindelijk de kandidatenlijst inlevert, terecht komt.

Datum
21 december 2010
Kenmerk
BPR2010/U57414

U dient er voor zorg te dragen dat gedurende de periode dat de ondersteuningsverklaringen kunnen worden afgelegd altijd deskundig personeel aanwezig is zodat de kiezer de verklaring kan afleggen. Tevens dient u er voor te zorgen dat ook bij andere (balie) medewerkers en/of receptionistes bekend is tot wie van hun collega's ze zich moeten wenden als een kiezer zich meldt met het verzoek een ondersteuningsverklaring af te leggen.

Politieke partijen hebben aangegeven het zeer op prijs stellen dat kiezers ook in de avonduren een ondersteuningsverklaring kunnen afleggen.

Mogelijk ten overvloede wijs ik erop dat de ambtenaren bij wie de ondersteuningsverklaring wordt afgelegd zich dienen te onthouden van het maken van opmerkingen c.q. het geven van een oordeel omtrent de betrokken politieke partij. Ambtenaren kunnen natuurlijk wel de betrokken kiezer feitelijk informeren over de betekenis van de verklaring en over het feit dat de kiezer wordt geacht de verklaring uit vrije wil af te leggen.

5. Verzenden stempassen

In een Algemeen Overleg op 9 december 2010 hebben een aantal Kamerleden zorgen geuit over een aantal aspecten die te maken hebben met het beschikbaar stellen van de stempas aan de kiezer. Zorgen zijn er bij de Tweede Kamer over de vraag of door fouten in de GBA kiezers ten onrechte geen stempas krijgen danwel de stempas aan het verkeerde adres wordt gezonden. Daarnaast zijn er zorgen over de zorgvuldigheid waarmee de stempas wordt bezorgd bij de kiezer. Dit laatste heeft te maken met de distributeurs die de gemeenten aantrekken om de stempas te bezorgen. Ik verzoek u indringend om aan beide aspecten aandacht te besteden zodat fouten tot het minimum kunnen worden beperkt.

Datum
21 december 2010
Kenmerk
BPR2010/U57414

6. Aanpassingen in het proces-verbaal (N-10)

Mede op verzoek van de gemeenten zijn de verzamelstaat bij het proces-verbaal en de turflijst twee aparte documenten geworden. U dient de turflijsten losbladig en in tweevoud aan het stembureau te verstrekken, zodat men ook bij het opnieuw tellen gebruik kan maken van de turflijst. Het stembureau moet de verzamelstaat altijd invullen en u moet deze met het proces-verbaal doorsturen naar het hoofdstembureau.

Het gebruik van de turflijsten is niet verplicht, maar wordt door het ministerie van BZK sterk aangeraden voor het tellen van het aantal voorkeurstemmen op andere kandidaten dan de lijsttrekker. Turflijsten hoeven niet doorgestuurd te worden naar het hoofdstembureau.

7. Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)

Bij de verkiezingen van Provinciale Staten kunt u, net als bij vorige verkiezingen, gebruik maken van de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) dat in opdracht van de Kiesraad is ontwikkeld. Met OSV wordt de kandidaatstelling en de berekening en vaststelling van de uitslag ondersteund. Inmiddels is de software voor politieke partijen en hoofd- en centraal stembureaus voor de kandidaatstelling van de aankomende provinciale statenverkiezingen gereed en uitgerold. Heeft u de software voor de kandidaatstelling niet en wilt u hem wel of heeft u vragen over de software; neem dan contact op met softwareleverancier IVU (0318-765000 of OSV@IVU.nl).

De software ter ondersteuning van de vaststelling van de uitslag, zal naar alle gemeenten worden verstuurd, zodra de kandidatenlijsten in de verschillende provincies zijn vastgesteld. Naar verwachting zal dit omstreeks 25 januari zijn. Met deze software kunnen de stemtotalen van de stembureaus in uw gemeente worden ingevoerd. Tevens ontvangen hoofd- en stembureaus eind januari software ter ondersteuning van de vaststelling van de uitslag.

In aanloop naar deze verkiezing worden geen aparte instructiebijeenkomsten meer gehouden. Wel treft u t.z.t. op de cd-rom een tutorial aan waarin de werking van de software stapsgewijs in filmpjes wordt uitgelegd. Daarnaast kunt u vragen over de OSV software stellen aan de OSV helpdesk (0318-765000 of OSV@IVU.nl) indien uw gemeente een helpdeskovereenkomst heeft afgesloten met softwareleverancier IVU.

8. Voorlichtingscampagne verkiezing leden Provinciale Staten

Datum
21 december 2010

Kenmerk
BPR2010/U57414

➤ Rijksvoorlichtingscampagne

Het ministerie van BZK laat zoals bij elke verkiezing een Postbus 51 campagne uitvoeren. In deze campagne staat, net als bij eerdere voorlichtingscampagnes, het stemmen met een stempas en een identiteitsbewijs centraal. Daarnaast is er aandacht voor het belang van de Provinciale Staten voor de omgeving van de kiezer en het feit dat de Provinciale Staten de Eerste Kamer samenstellen. Gebruik wordt gemaakt van spotjes op tv en radio, banners op internet, posters inabri's en advertenties in de landelijke pers en huis-aan-huisbladen. Ook is de website www.uheefthetvoorhetzeggen.nl gedurende de 6 weken voorafgaande aan de verkiezing, beschikbaar.

Het ministerie van BZK zal voor de komende verkiezing wederom informatie over de stemprocedure aan verzorgings- en verpleegtehuizen sturen, met het verzoek aan de leiding om hun cliënten enerzijds te informeren en anderzijds om iedereen tijdig de stempas te verstrekken.

De gemeenten krijgen wederom de iconenposters waarop het gedrag van kiezers in het stemlokaal en het stemhokje is uitgebeeld. De posters zijn aangepast naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie van de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer.

Het ministerie van BZK zal aan alle gemeenten deze posters ter beschikking stellen waarbij de oplage zal zijn gebaseerd op de oplage die ook gehanteerd is bij de Tweede Kamerverkiezingen. Mocht u destijds te weinig of veel te veel posters hebben ontvangen, dan kunt u dat doorgeven aan verkiezingsproces@bprbzk.nl onder vermelding van het juiste aantal posters. Met het oog op de verspreiding verzoek ik u dit uiterlijk 15 januari 2011 door te geven.

De toolkit voor gemeenten op www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit is beschikbaar. Hierop treft u voorbeeldbrieven aan, de stembureau-instructie, en tevens alle landelijke campagnemiddelen.

➤ Voorlichting door de gemeente

Gemeenten hebben een eigen verantwoordelijkheid om de burgers die in de gemeente woonachtig zijn te informeren. Ik verzoek u dat ook te doen. In het bijzonder wijs ik u op de informatie over het kunnen aanvragen van een vervangende stempas. Telken male komt er uit de evaluaties dat kiezers hier slecht over geïnformeerd zijn. Dat moet beter, omdat het voorkomt dat een kiezer ten onrechte niet zijn stem kan uitbrengen.

Ook is het raadzaam tijdig voor de verkiezing verzorgings- of verpleegtehuizen te benaderen om na te gaan of er personen zijn die een nieuw identiteitsdocument nodig hebben en die niet in staat zijn bij de gemeentelijke

balie te verschijnen. In die gevallen kunt u immers de aanvraag van een reisdocument ter plekke opnemen.

Datum
21 december 2010
Kenmerk
BPR2010/U57414

9. Informatiepunt verkiezingen

Met vragen over verkiezingen kunt u terecht bij het informatiepunt verkiezingen, een gezamenlijk initiatief van het ministerie van BZK en de Kiesraad. Het informatiepunt is op werkdagen bereikbaar via telefoonnummer 070-4267329. Mailen kan ook naar postbusinformatiepunt@minbzk.nl. Het informatiepunt verkiezingen is op de dag van de stemming bereikbaar vanaf circa 7.00 uur tot laat in de avond.

Het ministerie van BZK kunt u via de mail bereiken op verkiezingsproces@bprbzk.nl. Indien noodzakelijk zal het ministerie voor de komende verkiezing nieuwsbrieven aan alle "contactpersonen verkiezingen" van de gemeenten sturen. U kunt zich voor de nieuwsbrief opgeven via verkiezingsproces@bprbzk.nl.

10. Evaluatie verkiezingen

Het ministerie van BZK zal de verkiezing van de leden van Provinciale Staten evalueren. Het ministerie van BZK zal u via een nieuwsbrief hierover nader inlichten.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

J.P.H. Donner